

บทที่ ๓

หลักสัปปุริสธรรมสำหรับการประหยัดพลังงานไฟฟ้า

การศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์การประหยัดพลังงานไฟฟ้าในสังคมไทยตามหลักสัปปุริสธรรม” ผู้ศึกษาวิจัยได้ทำการรวบรวมแนวคิด ทฤษฎีต่างๆ รวมทั้งเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีการประหยัดพลังงานไฟฟ้าตามหลักสัปปุริสธรรม แนวคิดเกี่ยวกับวิธีการประหยัดพลังงานไฟฟ้าตามหลักสัปปุริสธรรม คือองค์ความรู้เพื่อการศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับการดำรงชีพซึ่งเป็นที่สนใจของผู้แสวงหาทางเลือกในการดำเนินชีวิตในยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาว่าตนเองจะมีชีวิตรอดอย่างมีคุณภาพได้หรือไม่ โดยจะพิจารณาในส่วนต่างๆ ดังนี้

๓.๑ ความหมายของสัปปุริสธรรม

สัปปุริสธรรมเป็นธรรมของสัปปุริสชน คือ คนดี หรือ คนที่แท้ ซึ่งมีคุณสมบัติความเป็นคนที่สมบูรณ์และถือเป็นคุณธรรมที่สำคัญของการเป็นผู้นำที่สมบูรณ์ ในการนิยามความหมายของสัปปุริสธรรม ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้แสดงทัศนะต่างๆ ไว้ดังนี้

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราช (อุฎฐายี)^๑กล่าวว่าสัปปุริสธรรม ๗ หมายถึง คุณธรรม ๗ ประการที่บริบูรณ์ในผู้ใดย่อมบุคคลนั้นให้เป็นสัปปุริสชนที่เจริญด้วยคุณสมบัติควรแก่ความเคารพนับถือของชนทั้งหลาย ทำให้บุคคลนั้นสามารถปฏิบัติกิจการงานให้บรรลุผลสำเร็จด้วยดี และเป็นหลักปฏิบัติเพื่อทำคนให้เป็นผู้สงบสุขและความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าได้

พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ของพระธรรมปิฎก^๒ (ป.อ.ปยุตโต) ได้ให้ความหมายว่า สัปปุริสธรรม หมายถึง ธรรมของสัตบุรุษ ธรรมของคนดี ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ มี ๗ ประการ คือ ๑) อัมมัญญตา รู้หลักหรือรู้จักเหตุ ๒) อัตถัญญตา รู้ความมุ่งหมายหรือรู้เหตุผล ๓) อัตตัญญตา รู้จักตน ๔) มัตตัญญตา รู้จักประมาณ ๕) กาลัญญตา รู้จักกาลเวลา ๖) ปริสสัญญตา รู้จักชุมชน สังคม ๗) ปุคคลัญญตา รู้จักบุคคล คุณธรรม ๗ ประการอันเป็นคุณสมบัติภายในตัวผู้นำ ซึ่งมีคุณสมบัติทั้ง ๗ ประการนี้ เป็นองค์ประกอบและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกันอย่างสมบูรณ์ สามารถปฏิบัติกิจการงานทุกอย่างให้บรรลุผลสำเร็จได้ตามเป้าหมาย

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)^๓ ให้ความหมายของสัปปุริสธรรม ๗ ว่า เป็นธรรม สัตบุรุษธรรมที่ให้เป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ ถือได้ว่าเป็นสมาชิกที่ดีมีคุณค่าอย่างแท้จริงของมนุษยชาติซึ่งเรียกได้ว่าเป็นคนที่สมบูรณ์ ผู้สามารถนำบุคคลและสังคมไปสู่ความสำเร็จได้

^๑สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช(อุฎฐายี). สัปปุริสธรรม. หนังสืออนุสรณ์เนื่องในโอกาสงานฉาปนกิจศพ นายชัย. กรุงเทพมหานคร, ๒๕๐๙.

^๒พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

^๓ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). หนังสือธรรมานุญชีวิต. กรุงเทพมหานคร : พุทธจริยธรรม, ๒๕๔๐.

สรุปความได้ว่า สปัปริสธรรม คือ คุณธรรมที่สำคัญ สำหรับสัปปริสชน หรือคนดีและเป็นคุณธรรมสำคัญของผู้นำที่สมบูรณ์แบบด้วย คุณธรรมทั้ง ๗ ประการย่อมนำบุคคลนั้นไปสู่ความมีคุณค่าอย่างแท้จริง เรียกได้ว่าเป็นคนสมบูรณ์แบบ

๓.๒ องค์ประกอบของสัปปริสธรรม

ในการศึกษาสาระสำคัญของหลักสัปปริสธรรมนี้ ผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษาให้ทราบถึงองค์ประกอบของหลักสัปปริสธรรม ซึ่งมี ๗ ประการและในแต่ละองค์ประกอบนั้นมีการอธิบายในคัมภีร์พระพุทธานุญาตอย่างไร ตลอดจนการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงหลักสัปปริสธรรม ๗ สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับวิธีการประหยัดพลังงานไฟฟ้าตามหลักสัปปริสธรรม ๗ ได้อย่างไร ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำตัวอย่างที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธานุญาตเป็นต้นว่า พระสูตร ชาตก มาแสดงเพื่อให้ทราบถึงเนื้อหาที่สำคัญของหลักธรรมในข้อนั้นๆ ดังนี้

๑) ธัมมัญญตา คือ รู้หลักการ

ธัมมัญญตา คือ รู้จักเหตุ รู้หลักการ รู้งาน รู้หน้าที่ รู้กติกาที่มีความเกี่ยวข้องในการดำเนินงาน กล่าวคือ ผู้นำนั้นจะต้องรู้จักเหตุ รู้หลักการ รู้กฎ กติกาเหล่านี้ให้ชัดเจน เพื่อที่จะเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานให้บรรลุถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้

ในทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวว่า ธัมมัญญตา หมายถึงการรู้ธรรม ดังความที่ปรากฏในธัมมัญญสูตร^๔ ว่า ภิกษุที่เป็นผู้รู้เหตุ รู้เรื่องนวัคคตฤศาสน์ คือ คำสั่งสอนพระศาสดาอันศาสนธรรม มีองค์ประกอบอยู่ ๙ ประการ หรือที่เรียกว่ารู้ธรรมคำสั่งสอนในพระไตรปิฎก คือ หลักปรีชาธรรมนั่นเอง ซึ่งได้แก่ การรู้เรื่องของพระสูตร พระวินัยและพระอภิธรรม เป็นต้น อันเป็นเหตุแห่งความเจริญในการปฏิบัติเพื่อบรรลุจุดหมายสูงสุดของ

การศึกษา พระธรรมวินัย ภิกษุรูปใดมีความรอบรู้ในหลักธรรมคำสอนดังกล่าวมาแล้วนี้ ภิกษุนั้นชื่อว่าเป็นผู้จัดธรรมหรือเหตุแห่งความเจริญ หลักธรรมอันเป็นคำสั่งสอนที่สำคัญ คือนวัคคตฤศาสน์ ๙ ประการ^๕ ได้แก่

๑) สุตตะ คือ พระสูตรต่างๆ

๒) เคยยะ คือ พระสูตรที่ประกอบด้วยคาถา

๓) เวยยาकरणะ คือ พระอภิธรรมทั้งหมด

๔) คาถา คือ พระธรรมบท เถรคาถา เถรีคาถา

๕) อุทาน คือ พระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงเปล่งอุทานด้วยความโสมนัส

๖) อิติวุตตกะ คือ พระสูตรที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า"สมจริงดังคำที่พระองค์ตรัสไว้"

๗) ชาตก คือ พระสูตรที่แสดงเรื่องในอดีตชาติของพระพุทธเจ้า

๘) อัปภูตธรรม คือ พระสูตรที่ประกอบด้วยปาฏิหาริย์

๙) เวทลละ คือ พระสูตรที่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายถามแล้วได้รับความรู้และถามยิ่งๆ ขึ้นไป เป็นต้น

^๔อง.สตุตถก. (ไทย) ๒๓/๖๕/๑๔๓-๑๔๖.

^๕ทองหล่อ วงษ์ธรรมา. ปรัชญา ๒๐๑ พุทธศาสน์. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๘.

๒) อตถัญญตา คือ รู้จักผล รู้จุดหมาย

อตถัญญตา คือ รู้จักผล รู้ความมุ่งหมายและรู้จักผล กล่าวคือ ผู้นำที่ดีจะต้องรู้จักจุดหมาย หรือเป้าหมายของหลักการที่ตนปฏิบัติ เข้าใจวัตถุประสงค์องค์รวมว่าจะไปทางไหนเพื่อประโยชน์อะไร เพื่อให้สามารถดำเนินการไปได้อย่างถูกต้องตามเป้าหมายนั้น

พระพุทธศาสนาได้กล่าวว่า อตถัญญตา คือ ความเป็นผู้รู้สรรพ รู้จักจุดหมาย รู้ประโยชน์ ดังพุทธพจน์ที่ปรากฏในธัมมัญญสูตร^๖ว่า

ภิกษุที่เป็นผู้รู้จักผลว่า ภิกษุในพระพุทธศาสนานี้ เป็นผู้ที่มีความรู้เรื่อง เนื้อความใจความ ความมุ่งหมาย และประโยชน์ ในทางพระพุทธศาสนา กล่าวถึงภิกษุที่เป็นผู้รู้จักผลว่าภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้รู้ความหมายแห่งภาษิต คือ ถ้อยคำที่เป็นประโยชน์นั้น นี่เป็นความหมายแห่งภาษิตนี้ นี่เป็นความหมายแห่งภาษิตนี้

หากภิกษุไม่รู้เนื้อความแห่งภาษิตนั้นเลยว่าเป็นเป็นความหมายแห่งภาษิตนี้ นี่เป็นความหมายแห่งภาษิตนี้ ไม่เพียงเรียกเธอว่า เป็นอตถัญญตา แต่เพราะภิกษุรู้ความหมายแห่งภาษิตนั้นๆ ว่าเป็นความหมายแห่งภาษิตนี้ นี่เป็นความหมายแห่งภาษิตนี้ ฉะนั้น ควรเรียกภิกษุนั้นว่าเป็นอตถัญญตา

การรู้จักเหตุ คือ การรู้หลักการและกฎเกณฑ์ของสิ่งทั้งหลาย ที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิต ในการปฏิบัติหน้าที่และดำเนินกิจการต่างๆ รู้เข้าใจสิ่งที่ตนจะต้องประพฤติปฏิบัติตามเหตุผล เช่น มีหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างไร มีอะไรเป็นหลักการ จะต้องทำอะไรอย่างไร จึงจะเป็นเหตุให้บรรลุผลสำเร็จที่เป็นไปตามหน้าที่และความรับผิดชอบนั้นๆ^๗

๓) อตตัญญตา คือ รู้ตน

พระพุทธศาสนาได้กล่าวว่า อตตัญญตา หมายถึง การรู้จักตนเกี่ยวกับ ศรัทธา ศีล จาคะ สุตตะ ปัญญา เป็นต้น ดังที่ปรากฏใน ธัมมัญญสูตร^๘ว่า

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ รู้จักตนคือ รู้ว่าตนเองนั้นมีศรัทธาความเชื่อ มีศีล มีระเบียบ วินัย มีสุตตะ คือ การศึกษาเล่าเรียน ได้ยิน ได้ฟัง มีจาคะ แบ่งปัน การปล่อยวาง มีปัญญาความรู้ความสามารถ อยู่ประมาณเท่าใดบ้าง แล้ววางตนให้เหมาะสมกับฐานะ ภาวะ ความรู้ความสามารถของตนเอง ไม่ทำให้เกินความรู้ ความสามารถของตนเอง ดังนี้เรียกว่าเป็นผู้รู้จักตน

การรู้ตนในแนวทางแห่งพระพุทธศาสนา ก็คือ การรู้หลักความเจริญอย่างประเสริฐหลักความเจริญของอารยชนตามคุณธรรมที่เรียกว่า อารยวัฑฒิ ^๙ ดังต่อไปนี้

๑) ศรัทธา ความเชื่อ ความมั่นในพระรัตนตรัย ในหลักแห่งความเจริญความดีความงาม อันมีเหตุผล

^๖ อัง.สตุตตก.(ไทย) ๒๓/๖๕/๑๔๓-๑๔๖.

^๗ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต. ภาวะผู้นำความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ. กรุงเทพมหานคร:ธรรมสภา, ๒๕๔๐.

^๘ อัง.สตุตตก.(ไทย) ๒๓/๖๕/๑๔๓-๑๔๖.

^๙ อัง.สตุตตก.(ไทย) ๒๓/๖๕/๑๔๓-๑๔๖.

- ๒) ศีล ความประพฤติดี มีวินัย เลี้ยงชีพสุจริต
 ๓) สุตะ การเล่าเรียน สดับฟัง ศึกษาหาความรู้
 ๔) จาคะ การเผื่อแผ่เสียสละ เอื้อเฟื้อ มีน้ำใจช่วยเหลือ ใจกว้าง พร้อมทั้งจะรับฟังและ
 ร่วมมือ ไม่คับแคบเอาแต่ตัว
 ๕) ปัญญา ความรอบรู้ รู้คิด รู้พิจารณา เข้าใจเหตุผล คือ รู้จักโลกและชีวิตตามความเป็น
 จริง

๔) มัตตัญญูตา คือ รู้จักประมาณ

มัตตัญญูตา คือ รู้จักประมาณ รู้จักความพอดี กล่าวคือ ต้องรู้จักขอบเขตความพอเหมาะ
 ในการทำงานในเรื่องต่างๆ ดังนั้น ผู้นำที่ดีนั้นจะต้องรู้จักความพอเหมาะพอควรในการที่จะทำกิจการ
 ทุกอย่างให้ลุล่วงไปด้วยดีตามเป้าหมายที่วางไว้

ในทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวว่า มัตตัญญูตา หมายถึง รู้ประมาณในการรับปัจจัย ๔
 ดังปรากฏในธัมมัญญสูตร ว่า

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ รู้จักประมาณในการบริโภคปัจจัย ๔ ในการเลี้ยงชีพ เช่น การรู้จัก
 ประมาณในการรับประเคน หรือการใช้สอยจีวร การรับอาหารบิณฑบาตและบริโภคอาหารให้
 พอประมาณแก่อัตตภาพของตนไม่มากไม่น้อยเกินไป การใช้เสนาสนะที่อยู่อาศัย ให้พอสมควร
 เหมาะสมกับสมณะสาธูป ยารักษาโรคและบริวารอื่นๆ ที่ภิกษุเข้าไปเกี่ยวข้อง ต้องให้รู้จักความพอดี
 แก่ตนเอง หากภิกษุไม่รู้จักประมาณในการรับปัจจัย ๔ ไม่พึงเรียนเธอว่าเป็นมัตตัญญูตา แต่เพราะ
 ภิกษุรู้จักประมาณในการรับปัจจัย ๔ จึงเรียกเธอว่า เป็นมัตตัญญู^{๑๐}

การรู้ประมาณ ตามหลักมัตตัญญูตา ย่อมทำให้ผู้ประพฤติปฏิบัติมีความสุขความเจริญ
 พอเหมาะแก่ฐานะของตน โดยรู้จักความพอดีในการดำเนินชีวิตทุกอย่างได้ถูกต้องเหมาะสม

การที่บุคคลมีความพอใจยินดีในสิ่งที่ตนมีและรู้จักกตัญญูรู้คุณค่าของที่อยู่อาศัย ย่อมเป็น
 ที่ชื่นชมสรรเสริญของนักปราชญ์บัณฑิต ดังนั้นการรู้จักประมาณในความเป็นอยู่เช่นที่อยู่อาศัย รู้จัก
 ประมาณในการบริโภคอาหาร รู้จักประมาณให้เหมาะสมกับรายรับรายจ่ายของตนเอง ไม่ทะเยอ
 ทะยานจนเกินฐานะแล้ว ย่อมจะได้รับความสุขและนำความเจริญมาสู่สังคมของตนเองและรู้จัก
 ประมาณอีกประการหนึ่ง คือ รู้จักประมาณในการรับและการให้รู้จักประมาณตนว่า ควรรับอะไรจาก
 ใครเพียงใด ควรให้อะไรแก่ใครเพียงใด ควรวางตัวอย่างไร ควรปฏิบัติอย่างไรให้พอเหมาะพอดีให้
 พอประมาณ และทรงตรัสถึงหลักธรรมที่จะทำให้บุคคลเป็นผู้ที่รู้จักประมาณ นั่นคือ หลักสันโดษ คือ
 ความยินดีด้วยปัจจัยที่ตนมีตนได้ ไม่แสวงหาในสิ่งที่ไม่สมควร มีความขยัน ไม่เกียจคร้าน ความ
 สันโดษนั้นแบ่งออกเป็น ๓ ลักษณะ^{๑๑}คือ

^{๑๐} อัง.สตุตถก.(ไทย) ๒๓/๖๕/๑๔๓-๑๔๖.

^{๑๑} พระสามารถ อานนโท. ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม . วิทยานิพนธ์ศาสตรมหาบัณฑิต.

๑) พอดีกับสิ่งได้มาหรือมีอยู่ (ยถาลาภะ) คือ เอาสิ่งที่ได้มาหรือมีอยู่เป็นเกณฑ์วัดแล้ว ให้พอเหมาะพอดีกับสิ่งที่ได้มาหรือมีอยู่ ให้พอเหมาะพอดีกับความจำเป็นก่อนหลังเพื่อให้เกิดคุณค่าที่แท้จริง

๒) พอดีกับความสามารถ (ยถาพละ) คือ เอากำลังความสามารถเป็นเกณฑ์วัดแล้ว ให้พอเหมาะพอดีกับความสามารถนั้น ไม่ทำให้เกินกำลังความรู้ความสามารถ

๓) พอดีกับฐานะ (ยถาสารูปะ) คือ เอาฐานะหรือความเหมาะสมควรเป็นเกณฑ์แล้ว ทำให้เหมาะกับฐานะ

๕) กาลัญญุตาคือ รู้จักเวลา

กาลัญญุตาคือ รู้จักเวลา รู้จักเวลาที่ควรประกอบกิจการงานต่างๆ หรือทำงานให้ทันกับเวลา เหมาะกับเวลาและรู้คุณค่าของเวลา ผู้นำที่ประสบความสำเร็จนั้นจะต้องเป็นผู้รู้จักการบริหารเวลาหรือวางแผนให้เหมาะสมกับเวลาอย่างถูกต้อง

ในทางพระพุทธศาสนา กล่าวถึง กาลัญญุตาวัวว่า การรู้จักแนวปฏิบัติอันเหมาะสมกับกาลเทศะ ดังปรากฏในธัมมัญญสูตร^{๑๒}

การรู้จักเวลา คือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่พึงใช้ในการประกอบกิจ ทำหน้าที่การงาน ปฏิบัติการต่างๆ และเกี่ยวข้องกับผู้อื่น เช่นรู้ว่าเวลาไหนควรทำอะไร และทำให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะเวลา ให้ถูกเวลา ตลอดจนรู้จักประมาณเวลาและวางแผนการใช้เวลา^{๑๓}

๖) ปริสัณญุตาคือ รู้ชุมชน

ปริสัณญุตาคือ รู้ชุมชน รู้สังคม ตั้งแต่ในขอบเขตที่กว้างขวางจากสังคมโลก สังคมประเทศชาติ วาอยู่ในสถานการณ์อย่างไร มีปัญหาอย่างไร จะได้สามารถเข้าใจความต้องการของสังคมนั้นได้ถูกต้อง^{๑๔}

การรู้จักชุมชน คือการรู้จักถิ่นรู้จักชุมชน รู้จักการอันควรประพฤติปฏิบัติในที่ชุมชน ชุมชนนี้เมื่อเข้าไปหาควรต้องทำกิจอย่างนี้ชุมชนนี้เมื่อเข้าไปหาควรต้องทำกิจอย่างนี้ ควรต้องพูดอย่างนี้ ชุมชนมีระเบียบวินัย มีวัฒนธรรมประเพณี มีความต้องการอย่างนี้ ควรเกี่ยวข้อง ควรต้องสงเคราะห์ ควรบำเพ็ญประโยชน์^{๑๕}

^{๑๒} ๐.สตตก.(ไทย) ๒๓/๖๕/๑๔๔-๑๔๕.

^{๑๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). ภาวะผู้นำความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๐.

^{๑๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). ภาวะผู้นำ. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๕.

^{๑๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). ภาวะผู้นำความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๐.

๗) บุคคลโปรปัญญา คือ รู้จักบุคคล

บุคคลโปรปัญญา คือ การรู้บุคคล รู้ประเภทของบุคคลที่จะต้องเกี่ยวข้องกับ รู้ว่าควรปฏิบัติต่อเขาได้ถูกต้องเหมาะสมและได้ผลอย่างไร ดังนั้นผู้นำที่ดีย่อมต้องรู้บุคคล รู้ประเภทของบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดี เพื่อให้สามารถเลือกใช้คนให้เหมาะสมกับงาน ในการบริหารงานทุกๆ ด้าน เพื่อให้เกิดประโยชน์และคุณค่าแก่ผู้ปฏิบัติงานทุกคน ตลอดจนสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับหมู่คณะและองค์กรได้ตามเป้าหมายที่วางไว้

ในทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึง บุคคลโปรปัญญา คือ การรู้บุคคลและลักษณะความต้องการของบุคคล ดังปรากฏในธัมมัญญสูตร^{๑๖}

๓.๓ หลักสัปปริสธรรมสำหรับการประหยัดพลังงานไฟฟ้า

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมอบให้กับประชากรชาวโลกที่พระองค์ทรงโปรด นั่นก็คือ “สัปปริสธรรม ๗” หมายถึงแนวทางหรือธรรมะที่ทำให้มนุษย์เราเป็นคนดี หรือจะเรียกได้ว่าเป็นธรรมะของคนนั่นเอง ซึ่งจะประกอบด้วยแนวคิดทั้ง ๗ ข้อซึ่งประกอบด้วยกันดังนี้

พระพุทธเจ้าได้ตรัสหลักสัปปริสธรรมอันเป็นหลักธรรมหนึ่งที่กล่าวเกี่ยวกับความรู้จักประมาณในการบริโภคใช้สอยปัจจัยสี่ซึ่งหลักเศรษฐกิจแบบพุทธไว้ในธัมมัญญสูตรที่ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๗ ประการเป็นผู้ควรแก่ของค่านับ... เป็นนีนานาบุญของชาวโลกที่ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ธรรม ๗ ประการคืออะไรบ้าง คือ ภิกษุในธรรมวินัย นี้

(๑) เป็นธัมมัญญู รู้จักธรรม	(๒) เป็นอัตถัญญู รู้จักรรรถ
(๓) เป็นอัตตัญญู รู้จักตน	(๔) เป็นมัตตัญญู รู้จักประมาณ
(๕) เป็นกาลัญญู รู้จักกาล	(๖) เป็นปริสัญญู รู้ชุมชน
(๗) เป็นบุคคลโปรปัญญา รู้จักบุคคล...	” ^{๑๗}

๑) ธัมมัญญูตา เป็นผู้รู้จักเหตุ

ธัมมัญญูตา คือ ความรู้จักธรรม รู้หลัก หรือ รู้จักเหตุ คือ รู้หลักความจริง รู้หลักการ รู้หลักเกณฑ์ รู้กฎแห่งธรรมดา รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้หลักการที่จะทำให้เกิดผล เช่น ภิกษุรู้ว่าหลักธรรมข้อนั้นๆ คืออะไร มีอะไรบ้าง พระมหากษัตริย์ทรงทราบว่าการปกครองตามราชประเพณีเป็นอย่างไร มีอะไรบ้าง รู้ว่าต้องกระทำเหตุอันนี้ๆ หรือกระทำตามหลักการข้อนี้ๆ จึงจะทำให้เกิดผลที่ต้องการอันนั้นๆ เป็นต้น

๒) อัตถัญญูตา เป็นผู้รู้จักผล

อัตถัญญูตา คือ ความรู้จักอรรถ รู้ความมุ่งหมาย หรือ รู้จักผล คือ รู้ความหมาย รู้ความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำหรือความเป็นไปตามหลัก

^{๑๖} ๐.ส.ต.ด.ก.(ไทย) ๒๓/๖๕/๑๔๕-๑๔๖.

^{๑๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร: เอส. อาร์. พรินติ้งแมสโปรดักส์, ๒๕๕๑.

เช่น รู้ว่าหลักธรรมหรือภาชิตข้อนั้นๆ มีความหมายว่าอย่างไร หลักนั้นๆ มีความมุ่งหมายอย่างไร กำหนดไว้หรือพึงปฏิบัติเพื่อประสงค์ประโยชน์อะไร การที่ตนกระทำอยู่มีความมุ่งหมายอย่างไร เมื่อทำไปแล้วจะบังเกิดผลอะไรบ้างดังนี้ เป็นต้น

๓) อัตตัญญูตา เป็นผู้รู้จักตน

อัตตัญญูตา คือ ความรู้จักตน รู้ว่า เรานั้น ว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรม เป็นต้น บัดนี้ เท่าไร อย่างไร แล้วประพฤติให้เหมาะสม และรู้ที่จะแก้ไขปรับปรุงต่อไป

๔) มัตตัญญูตา เป็นผู้รู้จักประมาณ

มัตตัญญูตา คือ ความรู้จักประมาณ ความพอดี เช่น ภิกษุรู้จักประมาณในการรับและบริโภคปัจจัยสี่ คฤหัสถ์รู้จักประมาณในการใช้จ่ายโภคทรัพย์ พระมหากษัตริย์รู้จักประมาณในการลงทัณฑ์อาชญาและในการเก็บภาษี เป็นต้น

๕) กาลัญญูตา เป็นผู้รู้จักกาล

กาลัญญูตา คือ ความรู้จักกาล รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่จะต้องใช้ในการประกอบกิจ กระทำหน้าที่การงาน เช่น ให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะสมเวลา เป็นต้น

๖) ปริสัณญูตา เป็นผู้รู้จักบริษัท

ปริสัณญูตา คือ ความรู้จักบริษัท รู้จักชุมชน และรู้จักที่ประชุม รู้กิจที่ว่าจะประพฤติต่อชุมชนนั้นๆ ว่า ชุมชนนี้เมื่อเข้าไปหา จะต้องทำกิจอย่างนี้ จะต้องพูดอย่างนี้ ชุมชนนี้ควรสงเคราะห์อย่างนี้ เป็นต้น

๗) ปุคคลปโรปรัญญูตา เป็นผู้รู้จักบุคคล

ปุคคลัญญูตา หรือ ปุคคลปโรปรัญญูตา คือ ความรู้จักบุคคล ความแตกต่างแห่งบุคคลว่า โดยอธยาศัย ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น ใครๆ ยิ่งหรือหย่อนอย่างไร และรู้ที่จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นๆ ด้วยดี ว่าควรจะคบหรือไม่ จะใช้จะดำเนิน ยกย่อง และแนะนำสั่งสอนอย่างไร เป็นต้น

๓.๔ หลักสัปปริสธรรมที่ถูกลำมาประยุตต์ใช้ร่วมกับหลักธรรมอื่นๆ

จากหลักสัปปริสธรรม ๗ ประการที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ท่านทรงนำมาเป็นแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางแห่งการประมาณตน ทำสิ่งที่ตนพอจะทำได้เพื่อตนเอง เพื่อชุมชนและจะก่อให้เกิดผลแห่งประโยชน์สุขตามมา และนำมาเป็นวิธีการประหยัดพลังงานไฟฟ้าในสังคมไทย “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาแห่งการกำหนดแนวทางของการดำรงชีวิต ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงใช้เป็นหลักในการดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรผู้ยากไร้ในแผ่นดินให้

“พออยู่-พอกิน” ตลอดมานานับหลายทศวรรษและในคราวที่ประเทศไทยประสบกับปัญหา วิกฤติทางเศรษฐกิจเมื่อเกือบห้าปีที่ผ่านมา เนื่องจากตกอยู่ภายใต้ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม และลัทธิบริโภคนิยมที่เกินพอดี พระองค์ก็ได้ทรงชี้แนะปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่พสกนิกร เพื่อเตือนสติให้มีความพอดี ในการดำรงอยู่ของชีวิต และสังคมที่ยั่งยืนของประเทศไทย อีกทั้งยังเป็นการเตือนให้ตั้งสติ โดยมีสัมมาทิฐิ ให้ประชาชนได้รู้เท่าทันความเป็นจริงและสภาพลงตาทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในประเทศชาติ ทรงชี้แนะแนวทาง ทางสายกลางในการดำรงชีวิตโดยใช้หลักพุทธธรรมหลายประการ รวมทั้ง ลดกิเลส คือความโลภทั้งปวงเพื่อให้ชีวิตสงบสุข ร่มเย็นและเกิดสันติสุขอย่างยั่งยืนและถาวรขึ้นในแผ่นดิน โดยเสนอให้เป็น “ทางเลือก” (Alternative) แก่การดำรงชีวิต ปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” นั้น แม้จะมีคำว่า “เศรษฐกิจ” แต่ก็ เป็น “แนวทางการดำเนินชีวิต” ที่ทรงมีพระประสงค์ให้พสกนิกรชาวไทย ทั้งปวง ยึดถือเอาเป็นหลักในการดำรงชีพ ทั้งในภาวะวิกฤติและต่อไปในอนาคต

ความหมายของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทย มาโดยตลอดนานกว่า ๒๕ ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาแห่งวิถีชีวิตที่มีความหลากหลาย และสามารถยืดหยุ่นความเป็นอยู่ของชีวิตของตนได้ด้วยเหตุนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงได้พระราชทานความหมายของความพอเพียงไว้ ตามพระราชดำรัส ที่พระราชทานในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑ ดังนี้

“...คำว่าพอเพียงมีความหมายกว้างออกไปอีก ไม่ได้หมายถึงการมีพอสำหรับใช้เองเท่านั้น แต่มีความหมายว่าพอมีพอกิน...พอมีพอกินนี้ก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ...”

“...ให้พอเพียงนี้ก็หมายความว่า มีกินมีอยู่ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอบ้างอย่างอาจจะดูฟุ้งเฟ้อ แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำ สมควรที่จะปฏิบัติ...”

“Self-sufficiency (พึ่งพาตนเอง) นั้นหมายความว่า ผลิตอะไร มีพอที่จะใช้ไม่ต้องไปขอซื้อคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง...”

“...แต่พอเพียงนี้ มีความหมายกว้างขวางยิ่งกว่านี้อีก คือคำว่า พอก็พอเพียงเพียงนี้ก็พอดังนั้นเอง คนเราถ้าพอในความต้องการก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิด อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข...”

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

กรมการศาสนา ได้ในนิยามของเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักพระพุทธศาสนา หมายถึง การดำรงชีวิตที่เรียบง่าย ประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ยึดถือทางสายกลาง รู้จักพอ พอดีพอประมาณ และพอใจ มีความเมตตาเอื้ออาทรต่อกัน ไม่เบียดเบียนกัน ไม่เอาเปรียบกัน ไม่มุ่งร้ายทำลายกัน ประกอบสัมมาอาชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริต สามารถพึ่งตนเองได้ ไม่เดือดร้อน ไม่ตก

เป็นทาสอบายมุข วัตถุนิยม และบริโภคนิยม ดาเนินชีวิตในความพอดี มีชีวิตใหม่คือ หวนกลับมาใช้วิถีชีวิตไทยในการสร้างรากฐานหรือพื้นฐานของระบบเศรษฐกิจทั้งหมด

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ ว่า หมายถึง ความพอประมาณความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็น ที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวัง อย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆมาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอนและขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้าง พื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และมีความรอบรู้ที่เหมาะสมดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

กลุ่มพัฒนากรอบแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สรุปว่ากรอบความคิดของปรัชญา เป็นการชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนทั้งแนวทางปฏิบัติและตัวอย่างการประยุกต์ที่เกิดขึ้น โดยปรัชญาใช้ได้ทั้งระดับปัจเจกชนครอบครัว ชุมชน และประเทศ ในที่นี้มองในแง่การบริหารเศรษฐกิจ (ระดับประเทศ) เป็นการมองโลกในลักษณะที่เป็นพลวัต มีการเปลี่ยนแปลง มีความไม่แน่นอนและมีความเชื่อมโยงกับกระแสโลกมุ่งผลทั้งระยะสั้นและระยะยาว เพื่อความมั่นคงและยั่งยืนในมิติต่างๆ เป็นการเปลี่ยนแปลงกรอบแนวคิดในการพัฒนาสืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกประเทศ

จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา กล่าวถึง แนวความคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงว่า คือ เข้มทิศเพื่อการดำรงอยู่และปฏิบัติตนหรือการขับเคลื่อนการพัฒนาให้ประเทศเจริญอย่างมั่นคงและยั่งยืนในมิติต่างๆ เป็นการดำเนินตามทางสายกลางก้าวทันต่อโลก โดยใช้ได้ทั้งระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน ประเทศ เป็นการมองโลกในลักษณะที่เป็นพลวัต มีการเปลี่ยนแปลง มีความไม่แน่นอน เป็นการปฏิบัติมุ่งผลทั้งระยะสั้นและระยะยาว

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตนเองได้ ให้มีความพอเพียงกับตนเอง อยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน โดยต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ ไม่ใช่มุ่งหวังแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่มีและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้า และฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นไปตามลำดับต่อไปได้

สุเมธ ตันติเวชกุล กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตนเองอยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน โดยต้องสร้างพื้นฐานเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือ ตั้งตัวให้มีความพอมีพอใช้ ไม่ใช่มุ่งหวังแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นไปตามลำดับต่อไป โดยสรุป คือการหันกลับมายึดทางสายกลางในการดำรงชีวิต โดยใช้หลักการพึ่งตนเอง ได้แก่ พึ่งตนเองทางจิตใจ คนที่สมบูรณ์พร้อมต้องมีจิตใจที่เข้มแข็ง มีจิตสำ

นี้กว่าตนนั้นสามารถพึ่งตนเองได้ ดังนั้นจึงควรที่จะสร้างพลังผลักดันให้มีภาวะจิตใจอีกเข็มต่อสู้ชีวิต ด้วยความสุจริต แม้อาจจะไม่ประสบผลสำเร็จบ้างก็ตาม ไม่ควรท้อแท้ ให้อภัยต่อไป

๑) พึ่งตนเองทางสังคม ควรเสริมสร้างให้แต่ละชุมชนในท้องถิ่นได้ร่วมมือช่วยเหลือ เกื้อกูล นวัตกรรมที่รับมาถ่ายทอดและเผยแพร่ให้ได้รับประโยชน์ซึ่งกันและกัน

๒) พึ่งตนเองได้ทางทรัพยากรธรรมชาติ คือการส่งเสริมให้มีการนำเอาศักยภาพของผู้คน ในท้องถิ่นแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติหรือวัสดุในท้องถิ่นที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดซึ่งส่งผลให้เกิดการพัฒนาประเทศได้อย่างดียิ่ง สิ่งดีคือการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งมีมากมายในประเทศ

๓) พึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยี ควรส่งเสริมให้มีการศึกษา ทดลอง ทดสอบเพื่อให้ได้มาซึ่ง เทคโนโลยีใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศและสังคมไทย และสิ่งสำคัญสามารถนำไปใช้ปฏิบัติ ได้อย่างเหมาะสม

๔) พึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ หมายถึง สามารถอยู่ได้ด้วยตนเองในระดับเบื้องต้น กล่าวคือ แม้ไม่มีเงินก็ยังมีข้าว ปลา ผัก ผลไม้ ในท้องถิ่นของตนเอง เพื่อยังชีพ และสามารถนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในระดับมหภาคต่อไปได้

ประเวศ วะสี กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงแห่งการพึ่งตนเอง ว่าการพึ่งตนเองได้ คือความเข้มแข็ง ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องสร้างความเข้มแข็งจากฐานล่าง กล่าวคือ เป็นเศรษฐกิจวัฒนธรรม เพราะจุดแข็งที่สุดของเรา คือวัฒนธรรมไทย โดยที่วัฒนธรรมหมายถึงวิถีทางการดำรงชีวิตทั้งหมด จึงรวมความเชื่อ ระบุคุณค่า การอาชีพ การกิน การอยู่ การแต่งกาย ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ และวิธีการแก้ไขปัญหา การดำรงรักษา คุณภาพหรือการแพทย์พื้นบ้าน การสร้างความเข้มแข็งจาเป็นต้องมีเศรษฐกิจบูรณาการหรือเป็นองค์รวม คือเป็นเศรษฐกิจแห่งการพึ่งตนเองและความเข้มแข็ง มีความเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและการเมือง พร้อมกันไปในตัว เศรษฐกิจแบบนี้จะทำให้เกิดความเป็นปึกแผ่นมา ครอบครัวยั่งยืน ชุมชนเข้มแข็ง มีการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรม พร้อมๆ กับความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและการพัฒนาจิตใจ

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง พอเพียงในอย่างน้อย ๗ ประการ คือ

๑) พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน

๒) จิตใจพอเพียง ทำให้รัก และเอื้ออาทรคนอื่นได้ คนที่ไม่พอจะรักคนอื่นไม่เป็นและทาลายมาก

๓) สิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อม ทำให้ยังชีพและทามาหากินได้ เช่น การทาเกษตรผสมผสาน เป็นต้น

๔) ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง การรวมตัวกันเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง จึงทำให้สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน ปรี้อปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

๕) ปัญญาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ และปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง

๖) อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมธรรมพอเพียง วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตของกลุ่มคนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ดังนั้นเศรษฐกิจพอเพียงจึงควรสัมพันธ์และเติบโตขึ้นจากฐานวัฒนธรรมจึงจะมั่นคง

๗) มีความมั่นคงพอเพียง จึงจะทำให้สุขภาพจิตดี

ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงอธิบายซึ่งสรุปได้ว่า ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ดังนั้น ในแง่ของการดำเนินชีวิตแบบพอเพียงดังกล่าว ย่อมประกอบด้วยพฤติกรรมย่อยหลายพฤติกรรม พฤติกรรมหนึ่งในพฤติกรรมพอเพียงนี้คือ พฤติกรรมการอนุรักษ์พลังงาน อันเป็นพฤติกรรมในกลุ่มพฤติกรรมการบริโภคอย่างพอเพียง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบด้านความพอประมาณ ในมิติของความพอประมาณด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พลังงานเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์ โดยแหล่งพลังงานที่มีอยู่ในปัจจุบันมีจำกัด แต่จำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น การใช้พลังงานในอนาคตก็จะเพิ่มสูงขึ้นตามจำนวนประชากร ประเทศไทยก็เป็นหนึ่งในประเทศกำลังพัฒนาที่ต้องพึ่งพาพลังงานสำหรับการพัฒนาประเทศ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า หลักเศรษฐกิจพอเพียง คือหลักปรัชญาในการดำเนินชีวิตที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทย ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบและคุณธรรม ประกอบการวางแผนการตัดสินใจและการกระทำ เพื่อพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงจากโลกภายนอก รวมทั้งทำให้เกิดการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยเฉพาะความต้องการพลังงานไฟฟ้าของประเทศไทยที่เพิ่มมากขึ้นทุกปี การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยจึงต้องพยายามผลิตไฟฟ้าให้เพียงพอต่อความต้องการ

องค์ประกอบของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วย ๓ คุณลักษณะดังต่อไปนี้

๑) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ การใช้รายได้ ออมอยู่ในระดับ ที่ไม่สร้างความเดือดร้อนให้ตนเอง

๒) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล ต้องมีเป้าหมายและวิธีการที่เหมาะสม โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

๓) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกลและมี ๒ เงื่อนไข การปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงคือ เงื่อนไขความรู้ ได้แก่ มีความรอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง และเงื่อนไขคุณธรรม

๑) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

๒) เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วยมีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

การนำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ ต้องคำนึงถึง ๔ มิติ ดังนี้

ด้านเศรษฐกิจ ลดรายจ่าย / เพิ่มรายได้ / ใช้ชีวิตอย่างพอควร / คิดและวางแผนอย่างรอบคอบ / มีภูมิคุ้มกัน / ไม่เสี่ยงเกินไป / การเฝ้าระวังเลือกสรรอง

ด้านสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูล / รู้รักสามัคคี / สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน
 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดและรอบคอบ / เลือกใช้
 ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างรู้ค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด / พัฒนาทรัพยากรเพื่อให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด
 ด้านวัฒนธรรม รักและเห็นคุณค่าในความเป็นไทย เอกลักษณ์ไทย / เห็นประโยชน์และคุณค่าของ
 ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น / รู้จักแยกแยะและเลือกรับวัฒนธรรมอื่น ๆ

การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติ การประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจ
 พอเพียงเป็นหลักในการกำหนดและบริหารนโยบายและมาตรการของภาครัฐ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ
 ต้องพิจารณาว่าเป็นไปตาม ๓ ห่วง ๒ เงื่อนไข หรือไม่

ในด้านความพอประมาณ จะต้องพิจารณาว่าเป้าหมายมีความเหมาะสมหรือไม่เป็นไป
 ตามหลัก สายกลางหรือไม่ ผลกระทบต่อคนกลุ่มไหน ทำให้พฤติกรรมคนเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร
 รวมทั้งพิจารณา ว่าทำให้ความสามารถในการพึ่งตนเองมากขึ้นหรือน้อยลง

ด้านความมีเหตุมีผล คือ พิจารณาวินัยบัญญัตินี้ได้มีการศึกษา วางแผนอย่างรอบคอบ
 เพียงใด ผลกระทบระยะสั้นและระยะยาวเป็นอย่างไร สามารถบรรลุผลได้หรือไม่ ยั่งยืนหรือไม่

เครื่องมือสำคัญของความพอประมาณ และความมีเหตุมีผล ก็คือการวางแผนและ
 วิเคราะห์โครงการตามกรอบของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการวางกรอบและกำหนดนโยบาย
 จะต้องมีพื้นฐานของความรู้และการมีคุณธรรม หลักธรรมาภิบาล ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และความ
 โปร่งใส

ด้านการมีภูมิคุ้มกัน คือ การพิจารณาว่ามีความเสี่ยงใดบ้างที่ทำให้นโยบายไม่สามารถ
 บรรลุ ผลตามที่ตั้งไว้ได้ มีการเตรียมที่จะรับความเสี่ยงหรือไม่ ในการมีภูมิคุ้มกันนี้สามารถทำได้โดยมี
 แผน การบริหารความเสี่ยง โดยมีการระบุความเสี่ยง ตัวอย่างความเสี่ยงได้แก่ การเปลี่ยนแปลงอัตรา
 การแลกเปลี่ยนทางการเงิน เทคโนโลยี การดำเนินงาน เสี่ยงจากการทุจริต ฯลฯ โดยสรุปการประเมิน
 ความเสี่ยง การวางกลยุทธ์จัดการความเสี่ยง และการติดตามประเมินผล จึงเป็นการสร้างภูมิคุ้มกัน

พฤติกรรมพอเพียงกับการอนุรักษ์พลังงาน ความต้องการพลังงานไฟฟ้าของประเทศที่
 เพิ่มขึ้นทุกปี การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยจึงต้องพยายามผลิตไฟฟ้าให้เพียงพอต่อความ
 ต้องการด้วยการผลิตไฟฟ้าภายในประเทศและต้องนำเข้าเชื้อเพลิงและพลังงานจากประเทศเพื่อนบ้าน
 ใกล้เคียง เพื่อให้เพียงพอต่อการต้องการของประชาชน โดยประเทศไทยต้องพึ่งพิงพลังงานจาก
 ต่างประเทศอยู่ในระดับสูงด้วยการรับซื้อจากต่างประเทศเป็นจำนวนมาก

จะเห็นว่าพฤติกรรมพอเพียงหลากหลายประการ แยกได้ตามมิติต่างๆ หากพิจารณา
 เฉพาะในมิติด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแล้ว จะเห็นว่าเป็นพฤติกรรมการใช้และจัดการ
 อย่างฉลาด รอบคอบ คุ้มค่า เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งเป็นความหมายที่สอดคล้องกับความหมายของ
 การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมซึ่งหมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด ให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชน
 มากที่สุด ทั้งนี้ต้องสูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุดและจะต้องกระจายการใช้ประโยชน์
 จากทรัพยากรโดยทั่วถึงกันด้วย

ทั้งนี้ วีรวรรณ วงศ์ปันเพ็ชร และชลิตา วสุวัต ได้อธิบายถึงสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติว่า
 แบ่งได้เป็น ๒ ส่วนคือ ๑) สิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ หรือทางชีวภูมิศาสตร์ ได้แก่ พืชพันธุ์ธรรมชาติ
 ต่างๆ สัตว์ป่า ป่าไม้ สิ่งมีชีวิตอื่นๆ ที่อยู่รอบตัวเราและมวลมนุษย และ ๒) สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิต ที่อาจเห็นหรือไม่เห็นได้ ได้แก่ ดิน น้ำ ก๊าซ อากาศ แร่ รังสีความร้อน แสงสว่าง ทัศนียภาพต่างๆ ภูเขา ห้วย หนอง คลอง บึง ทะเลสาบ และทรัพยากรธรรมชาติทุกชนิด ส่วนในแง่ของพลังงานนั้น

จรรยา บุญยุบล และคนอื่นๆ กล่าวถึงพลังงานว่า “...พลังงานยังหมายถึงเชื้อเพลิงทุกชนิดที่ก่อให้เกิดงานอีกด้วย เช่น น้ำมันเชื้อเพลิง ถ่านหิน ไฟฟ้า พลังน้ำ และแร่ต้นกำเนิดพลังงานนิวเคลียร์ เป็นต้น” จากความหมายดังกล่าวนี้ พลังงานจึงนับเป็นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสำหรับ “พฤติกรรมอนุรักษ์พลังงาน” ก็คือ การรู้จักใช้ทรัพยากรพลังงานให้เป็นประโยชน์มากที่สุด ต้องให้สูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด ใช้ตามความจำเป็นอย่างสมเหตุสมผล

ธัญวิสิฐ ปัสมจิตร จากความหมายต่างๆ ข้างต้น ทำให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างการอนุรักษ์พลังงานกับพฤติกรรมพอเพียง นั่นคือความหมายของการอนุรักษ์พลังงานมีความสอดคล้องกับพฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นพฤติกรรมพอเพียงในองค์ประกอบด้านความพอประมาณในการใช้ทรัพยากรธรรมชาตินั้นเอง สำหรับเยาวชนนั้น การดำเนินชีวิตประจำวันส่วนใหญ่จะเป็นการใช้พลังงานภายในอาคารหรือภายในครัวเรือนมิใช่ภาคอุตสาหกรรม โดยพลังงานที่ถูกใช้ภายในอาคารที่สำคัญก็คือ ไฟฟ้า

การจัดการพลังงานโดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กระทรวงพลังงานได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในกิจการพลังงาน โดยยึดมั่นในพันธกิจและดำเนินการหลักในด้านการจัดหาแหล่งพลังงาน เพื่อสร้างความเข้มแข็งด้านพลังงาน ทั้งนี้กระทรวงพลังงานได้มีแนวคิดของการวางแผนพลังงานชุมชนซึ่งจะอยู่ ภายใต้แนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริมาบูรณาการเข้ากับวิถีการใช้พลังงานของชุมชนเพื่อส่งเสริม การอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม ที่ยั่งยืนของไทยอย่างเป็นรูปธรรมบนพื้นฐานของหลักแห่งความพอเพียงของ ๓ หลักการ ๒ เงื่อนไข ดังนี้

การจัดการพลังงานต้องมีการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ โดยการ พึ่งตนเองด้านพลังงาน ผลิตพลังงานอย่างพอประมาณ ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด สร้างภูมิคุ้มกันด้านพลังงานของประเทศโดยการลดการพึ่งพาพลังงานจากต่างประเทศ และจัดหา แหล่งพลังงานให้มีความหลากหลาย ทั้งนี้ต้องมีความรอบรู้และคุณธรรมด้วย

หลักของการพอประมาณ ส่งเสริมให้สังคมไทยใช้พลังงานอย่างคุ้มค่า ประหยัด และพอเพียง ต่อความต้องการเพื่อประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนร่วมกัน และสามารถก่อให้เกิดการลดรายจ่ายทางด้านพลังงานได้

หลักของการมีเหตุมีผล เลือกใช้พลังงานอย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ ส่งเสริมการจัดหาพลังงาน จากแหล่งผลิตภายในประเทศ หรือภายในชุมชนเป็นปฐม ก่อนที่จะพิจารณาถึงทางเลือกอื่นหรือการนำเข้าพลังงานจากต่างประเทศ โดยยึดถึงหลักแห่งทางสายกลาง

หลักแห่งการเสริมสร้างภูมิคุ้มกัน พึ่งพาตนเองด้วยการคิดค้นพัฒนาพลังงานทดแทนในท้องถิ่น จากฐานทรัพยากร หรือเศษวัสดุเหลือใช้ในชุมชน และส่งเสริมนวัตกรรมพลังงานจากภูมิปัญญาชาวไทย ด้วยกันเองรวมทั้งสร้างพลังงานจากเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับภูมิสังคมของประเทศเป็นสำคัญ

เงื่อนไขของการแสวงหาความรู้ แสวงหาความรู้ใหม่ ศึกษาความเป็นไปได้เพื่อคิดค้นแหล่งพลังงานใหม่ให้สามารถนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตไทย เพื่อการพัฒนาพลังงานอย่างต่อเนื่อง

เงื่อนไขของการยึดมั่นในคุณธรรม ดำเนินการด้านพลังงานทุกขั้นตอนอย่างสุจริตโดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของคนไทยเป็นสำคัญ

ความรู้และคุณธรรม คือการรอบรู้สาขาวิชาการนั้นๆ และการมีความตระหนัก ซึ่งในด้านพลังงานนั้นควรมีการนำภูมิปัญญาชาวบ้านและท้องถิ่นมาใช้ การพึ่งแรงงานคนท้องถิ่นและให้โอกาสกับชุมชนในการสร้างงานแทนการนำเข้าเทคโนโลยีจากภายนอก เป็นการช่วยเหลือสังคมทางหนึ่งการผลิตไฟฟ้าจากพลังงานหมุนเวียนยังช่วยลดปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะมลพิษทางอากาศ

ความสอดคล้องของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ๓ ห่วง ๒ เงื่อนไข ได้แก่ หลักความพอประมาณ หลักความมีเหตุมีผล หลักการสร้างระบบภูมิคุ้มกัน ความรู้และคุณธรรม กับการจัดการและอนุรักษ์พลังงานนั้นสามารถสรุปได้ดังนี้

หลักความพอประมาณ คือความสมดุล ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป ซึ่งเมื่อนำมาใช้ในการจัดการและอนุรักษ์พลังงาน อาจพิจารณาได้ดังนี้ โดยการใช้พลังงานอย่างไม่ฟุ่มเฟือย ใช้พลังงานอย่างรู้ค่า รู้จักเลือกซื้อ เลือกใช้เท่าที่จำเป็น สามารถลดการใช้พลังงานลงได้และลดรายจ่ายด้านพลังงานได้ผลิตพลังงานใช้เองตามกำลังทรัพยากรที่มีและสามารถบริหารจัดการพลังงานเองได้ ที่เหลือสามารถขายต่อให้ภายนอกได้

หลักความมีเหตุมีผล คือการตัดสินใจเกี่ยวกับความพอประมาณนั้นจะต้องมีเหตุมีผล ดังนั้นการเลือกใช้พลังงานให้เหมาะสมกับสภาพการณ์และสภาพแวดล้อม ควรเลือกพลังงานที่ชุมชนและประเทศมีอยู่เป็นลำดับแรกก่อนเลือกใช้พลังงานที่ต้องนำเข้า และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการผลิตพลังงานโดยลดการนำเข้าวัตถุดิบจากภายนอก

หลักการสร้างระบบภูมิคุ้มกัน คือการพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งควรมีการวางแผนและเตรียมความพร้อมโดยการศึกษาและวิเคราะห์สถานการณ์อย่างละเอียด ซึ่งในด้านพลังงานนั้นการจัดการและพัฒนาพลังงานทดแทนจากฐานทรัพยากร หรือเศรษฐกิจที่ใช้ที่มีอยู่ในชุมชนส่งเสริมการผลิตพลังงานโดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน การหาแหล่งพลังงานสำรองไว้และสร้างความหลากหลายของแหล่งพลังงาน

การประยุกต์หลักสัปปุริสธรรมมาเป็นปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการพลังงานไฟฟ้าได้วิเคราะห์เป็น ๒ ระดับ ดังนี้

ในระดับชุมชนสามารถทำได้ดังนี้

๑. การใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในแหล่งชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การผลิตไฟฟ้าจากพลังงานหมุนเวียนที่มีในท้องถิ่น เช่น พลังงานน้ำ พลังงานความร้อนใต้พิภพ และการนำวัสดุเหลือใช้และขยะมาคัดแยกและนำมาใช้ประโยชน์ต่างๆ ในการผลิตพลังงาน เช่น เชื้อเพลิงชีวโรงไฟฟ้าชุมชนพลังงานจากแกลบ

๒. การพึ่งแรงงานจากชุมชนเป็นหลักแทนการนำเข้าเทคโนโลยีรวมทั้งการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ เช่น การผลิตไบโอดีเซลระดับชุมชน การสกัดน้ำมันสบู่ดำโดยวิธีการบีบ

๓. การสร้างความมั่นคงด้านการจัดหาพลังงานโดยการพึ่งพลังงานจากหลายๆ แหล่งภายในชุมชนที่มีศักยภาพโดยอาศัยเงื่อนไขความรู้

๔. การให้ชุมชนบริหารจัดการพลังงานเอง โดยมีการรวมกลุ่มและร่วมมือกันในการจัดหาแหล่งพลังงานเพิ่มขึ้น การวางแผนและการติดตามประเมินผลระดับประเทศสามารถทำได้ ดังนี้

๑. การมีนโยบายและมาตรการสนับสนุนให้หน่วยชุมชนพึ่งพาตนเองด้านการจัดการพลังงาน

๒. การสนับสนุนบุคลากร งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับชุมชนในระยะแรกและให้ความรู้กับชุมชนเพื่อให้ชุมชนพึ่งตนเองต่อไปได้อย่างต่อเนื่อง

๓. การลดการนำเข้าพลังงาน โดยการหาแหล่งพลังงานในประเทศและสนับสนุนการใช้พลังงานที่สามารถผลิตในประเทศให้เพิ่มขึ้น

๔. การสนับสนุนภาคเอกชนในการผลิตไฟฟ้าใช้เองและขายให้ภาครัฐโดยวิธีต่างๆ เช่น สนับสนุนด้านราคาและด้านภาษี สนับสนุนด้านเทคโนโลยีและด้านบุคลากร

๕. การใช้ทรัพยากรในประเทศให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น พลังงานน้ำ พลังงานลม พลังงานความร้อนใต้พิภพ พลังงานขยะ

สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการและอนุรักษ์พลังงานสำหรับในระดับชุมชน คือ การขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการ พลังงานของประชาชนในชุมชน อุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ด้านพลังงานที่ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนนั้นประชาชนในชุมชนไม่สามารถใช้งานหรือดูแลได้อย่างต่อเนื่องเพราะขาดความรู้และความเข้าใจ การขาดความตระหนักถึงการขาดแคลนและการประหยัดพลังงาน ทั้งนี้การมีผู้นำที่ดีในการมีส่วนร่วมให้ประชาชนในชุมชนวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน เป็นการระบุดความต้องการจากข้างในชุมชนเอง ชุมชนจะตระหนักถึงปัญหาเพราะเป็นปัญหาของตนเอง ซึ่งจะนำมาสู่การจัดการพลังงานชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป การช่วยเหลือชุมชนในเบื้องต้นเพื่อให้ชุมชนช่วยเหลือตนเองได้ในอนาคตเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการพลังงานโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับประเทศนั้น คือ การที่จำเป็นต้องนำเข้าพลังงานจากต่างประเทศโดยเฉพาะพลังงานสิ้นเปลืองซึ่งเป็นการพึ่งพามากและใช้อย่างฟุ่มเฟือย การขาดความตระหนักถึงปัญหาพลังงานอย่างจริงจัง โดยเน้นการจัดหาพลังงานมากกว่าการประหยัดพลังงาน ปัจจุบันนโยบายด้านการประหยัดพลังงานและการจัดหาพลังงานทางเลือกมีอยู่แล้ว เพียงแต่การนำมาใช้อย่างจริงจังนั้นไม่มากเท่าไร ดังนั้นการประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงต้องค่อยเป็นค่อยไป การค่อยๆ ลดการใช้พลังงานและการใช้ร่วมระหว่างพลังงานทางเลือกกับพลังงานสิ้นเปลืองจะมีส่วนช่วยได้บ้าง

ปัญหาความต้องการใช้พลังงานไฟฟ้าที่เพิ่มขึ้นของประเทศเกิดจากสาเหตุสำคัญ ๒ ประการ คือการเพิ่มขึ้นของประชากร และความก้าวหน้าและการเจริญเติบโตของภาคธุรกิจอุตสาหกรรมของประเทศ แต่ถ้าพิจารณาให้ลึกซึ้งแล้ว สาเหตุของปัญหาการเพิ่มขึ้นของปริมาณการใช้ไฟฟ้าเกิดจากพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งสิ้น อีกทั้งการใช้พลังงานในขั้นตอนต่าง ๆ จะส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม มนุษย์จึงต้องเรียนรู้วิธีการใช้อย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อให้มี

พลังงานเพียงพอสำหรับการวางแผนใช้ในอนาคต สำหรับในกลุ่มเยาวชนแล้ว จัดว่าเป็นเป็นกลุ่มที่เป็นผู้ใช้ไฟฟ้าในอาคารและสำนักงาน ซึ่งสามารถเข้ามามีส่วนช่วยลดการใช้พลังงานดังกล่าวได้ หากมีการน้อมนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวปฏิบัติในการบริโภคพลังงาน เป็นผู้ที่มีการบริโภคพลังงานอย่างพอประมาณ ซึ่งก็คือ การมีพฤติกรรมอนุรักษ์พลังงานนั่นเอง

กล่าวโดยสรุปหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตในสังคมไทยได้ทุกระดับตั้งแต่ระดับครัวเรือน ระดับชุมชน และระดับประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งได้เริ่มต้นนำไปใช้ในด้านเกษตรกรรม ตามที่ทราบกันคือ เกษตรทฤษฎีใหม่ และนำไปใช้ในภาคอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม รวมถึงภาคธุรกิจและการบริการ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปใช้ในการจัดการพลังงานของประเทศได้อย่างดี โดยเฉพาะกับการจัดการพลังงาน ในระดับชุมชนทุกวันนี้เราพึ่งพาการนำเข้าพลังงานจากต่างประเทศเป็นหลัก ทำให้ประเทศขาดความมั่นคงและเสถียรภาพด้านพลังงาน แต่ในปัจจุบันทางภาครัฐก็ได้มีการตื่นตัวในการจัดหาแหล่งพลังงานในประเทศเพิ่มขึ้น ไม่ว่าจะเป็นสนับสนุนการผลิตพลังงานใช้เองภายในชุมชน การหาแหล่งพลังงานหมุนเวียนเพิ่มขึ้น การรับซื้อไฟฟ้าจากภาคเอกชน และภาครัฐก็สนับสนุนการลดการใช้พลังงานลงโดยการใช้พลังงานอย่างประหยัด เหล่านี้เป็นการจัดการพลังงานโดยการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้โดยการพึ่งตนเองด้านพลังงาน ผลิตพลังงานอย่างพอประมาณใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด สร้างภูมิคุ้มกันด้านพลังงานของประเทศโดยการลดการพึ่งพาพลังงานจากต่างประเทศและจัดหาแหล่งพลังงานให้มีความหลากหลาย ทั้งนี้ต้องมีความรอบรู้และคุณธรรมด้วย ทางกระทรวงพลังงานเองก็ได้มีการดำเนินโครงการวางแผนพลังงานระดับชุมชนโดยได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้และมีตัวอย่างชุมชนหลายแห่งที่มีการผลิตพลังงานใช้เองในชุมชน ในการวิเคราะห์การจัดการพลังงานโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น หลักที่สำคัญคือการลดการนำเข้าพลังงานจากต่างประเทศ การพึ่งพาตนเองด้านพลังงานโดยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศให้เกิดประโยชน์สูงสุด การใช้ความรอบรู้ในสังคมไทย และการใช้แรงงานเป็นหลักแทนเทคโนโลยี

๓.๕ บทสรุป

ปัจจุบัน เรื่องพลังงานเป็นปัญหาใหญ่ของโลก และนับวันจะมีผลกระทบรุนแรงต่อมวลมนุษยชาติมากขึ้นทุกที การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยก็เป็นอีกหนึ่งหน่วยงานที่ให้ความสำคัญในการร่วมหาหนทางแก้ไข ทำการศึกษา ค้นคว้าสำรวจ ทดลอง ติดตามเทคโนโลยีอย่างจริงจังและต่อเนื่องมาโดยตลอด เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการนำพลังงานทดแทนและเทคโนโลยีใหม่ๆ ในด้านพลังงานทดแทนเข้ามาใช้ในประเทศไทย มนุษย์ขยายตัวและต้องการแสวงหาความสุขสบายมากขึ้น ส่งผลให้มีการใช้ทรัพยากรเพิ่มขึ้น โดยมีการวางแผนที่ดี ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและเกิดปัญหาย้อนกลับมาสู่กับมนุษย์ซึ่งนับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ นอกจากนี้การพัฒนาความเจริญเติบโตทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และอุตสาหกรรม ตลอดจนความทางเทคโนโลยีในยุคแห่งการแข่งขัน เพื่อนำประเทศไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่นั้น ทำให้ประเทศประสบปัญหาในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน อาทิ เช่น ปัญหามลพิษทั้งทางน้ำ อากาศ และ ดิน ระบบนิเวศเสื่อมโทรม ปัญหาความขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งพลังงานชนิดต่างๆ ที่เกิดขึ้นในธรรมชาติ ได้แก่

น้ำมัน ถ่านหิน ก๊าซธรรมชาติ เป็นต้น ซึ่งสาเหตุการเกิดปัญหาที่กล่าวแล้วข้างต้น ล้วนเกิดจากพฤติกรรมของมนุษย์แทบทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม

การที่ประเทศไทยจะพัฒนาเศรษฐกิจของชาติให้เจริญเท่าทันกับประเทศอื่นได้ จะต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีศักยภาพ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องยึดหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการพัฒนามนุษย์ให้มีความรู้ความสามารถ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะเริ่มที่การศึกษาเรียนรู้มีความจำเป็นสำหรับชีวิตมนุษย์ในทุกยุคทุกสมัยไม่ว่าจะเป็นอดีต ปัจจุบันหรืออนาคต ย่อมมีความจำเป็นอย่างยิ่งในยุคโลกาภิวัตน์นี้ เนื่องจากสถานการณ์ของโลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรุนแรง เช่น เศรษฐกิจ พลังงาน สิ่งแวดล้อมและอื่นๆ ซึ่งมนุษย์ในยุคนี้จะหยุดนิ่งไม่ได้ จะต้องดิ้นรนเพื่อหาทางในการแก้ปัญหาและเหตุการณ์ที่มีผลกระทบกับตนเอง เพื่อการอยู่รอด การประหยัดพลังงานไฟฟ้าตามหลักพระพุทธศาสนาและหลักธรรมที่ถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง คือการประหยัดพลังงานไฟฟ้าตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การประหยัดพลังงานไฟฟ้าตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ และการประหยัดพลังงานไฟฟ้าตามหลักของสันโดษเพราะเป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งทุกคนจะต้องศึกษาและได้รับการฝึกอบรมเพื่อปลูกฝังให้ทุกคนมีระเบียบวินัย ในการประหยัดพลังงานและใช้พลังงานให้มีประสิทธิภาพตามความจำเป็น และใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด